

TRENDMONITOR

Audiovisuele Collecties in Nederland

2022

Woord vooraf

Met het allergrootste genoegen presenteren we de TrendMonitor Audiovisuele Collecties in Nederland 2022. Deze vierde editie van de TrendMonitor geeft een overzicht van de huidige situatie van audiovisueel materiaal bij collectiehouders in Nederland. De uitkomsten van dit onderzoek zijn richtinggevend voor zowel de activiteiten van Beeld & Geluid als die van AVA_Net, het netwerk van audiovisuele collectiehouders in Nederland.

In 2016 publiceerde Beeld & Geluid de eerste editie van de TrendMonitor. Om trends te identificeren werd dit een periodiek onderzoek naar de ontwikkelingen op het gebied van schaal, beheer, kennisbehoeften, beschikbare voorzieningen, financiering en strategieën voor digitalisering.

Net zoals het echte leven is het audiovisuele erfgoedveld voortdurend in beweging. Gelukkig maar. Beeld en geluid worden steeds dominanter als het gaat om informatievoorziening, maar ook als bron van ons geheugen. Nieuwe tijden en technieken, waarin zaken als AI een grote rol spelen, stapelen zich op. Dat zien we als positief, maar de huidige ontwikkelingen vragen ook om nieuwe manieren van kijken, luisteren en omgaan met de collecties als geheel.

De Trendmonitor volgt deze ontwikkelingen. Zo neemt het aandeel *born digital* audiovisueel materiaal in de

Nederlandse archieven de laatste jaren exponentieel toe. Dit vraagt om inzicht. Daarom hebben we in deze Trendmonitor voor het eerst gevraagd naar de archivering van webcontent, zoals sociale media, webvideo en websites. De groei in digitale collecties geeft ook nieuwe mogelijkheden om materiaal via online kanalen te delen met het publiek. Auteursrechten kunnen daarbij een beperkende factor vormen, gewoon omdat ze in tijden van non-digitalisering bedacht werden. We moeten hier op nieuwe manieren mee omgaan, zodat we AV-collecties onder goede voorwaarden met het publiek kunnen delen. In deze TrendMonitor kijken we naar de bekendheid met en toepassing van zo'n nieuwe regeling, de out-of-commerce-regeling.

Kortom, voor u ligt een TrendMonitor die ons allen aangaat. Doen we het goed, kan het beter? Vast wel. De taak die op ons als hoeders van die collecties rust is een grote en uitdagende. Dat maakt het werk dat we doen zo mooi en spannend. Het is van belang dat we zoveel mogelijk kunnen delen met ons aller publiek. We bedanken de respondenten en deelnemers van de focusgroepen, zonder wie deze TrendMonitor niet mogelijk was geweest. Wij wensen je veel leesplezier en inspiratie.

Eppo van Nispen tot Sevenaer

Algemeen Directeur

evnispen@beeldengeluid.nl

INHOUD

04 MANAGEMENTSAMENVATTING

05 INLEIDING

06 2. ONDERZOEKSMETHODIEK

06 2.1 Onderzoekspopulatie

07 2.2 Respons en representativiteit

08 3. AUDIOVISUELE COLLECTIES

08 3.1 Audiovisueel materiaal

09 3.2 Omvang en aard van de audiovisuele collectie

12 3.3 Selectiecriteria bij verwerving van
audiovisueel materiaal

13 3.4 De beschikbaarstelling van
audiovisueel materiaal

15 4. AUDIOVISUEEL MATERIAAL

15 4.1 Organisatie en (IT)-infrastructuur

17 4.2 Financiering digitaal audiovisueel materiaal

18 4.3 Kennisbehoefte van instellingen met
betrekking tot het beschikbaar stellen
van collecties

20 5. DIGITALSERING

20 5.1 Digitaliseringsgraad en te digitaliseren
analoog materiaal

23 5.2 Het digitaliseringsproces

25 5.3 Financiering van digitalisering

26 6. BORN DIGITAL

26 6.1 Born digital audiovisueel materiaal

27 6.2 Verwerving en beheer van born digital
audiovisueel materiaal

29 6.3 Beleid omtrent de instroom van born
digital audiovisueel materiaal

31 7. CONCLUSIES

MANAGEMENTSAMENVATTING

Deze vierde TrendMonitor Audiovisuele Collecties in Nederland geeft een overzicht van de stand van zaken wat betreft audiovisueel materiaal bij collectionerende instellingen in Nederland.

Het onderzoek vond plaats tussen december 2022 en mei 2023. Het onderzoek omvatte een online enquête en twee focusgroepen. Voor de vragenlijst hanteerden we dezelfde onderwerpen en vraagstellingen als in 2017 en 2019.

Onder audiovisueel materiaal verstaan we zowel geluidsopnames als bewegend beeld, al dan niet voorzien van geluid. Uit de eerdere Trendmonitors weten we dat audiovisuele materialen een verschillende rol en betekenis vervullen binnen de collecties van de overheidsarchieven, bedrijfsarchieven, musea, omroepen en overige instellingen.

Het lijkt erop dat het aantal instellingen met beeld- en geluidsdragers ten opzichte van eerdere jaren is toegenomen. Er zijn geen duidelijke trends te zien als het gaat om de ontwikkeling van het aandeel audiovisueel materiaal in collecties van instellingen ten opzichte van voorgaande jaren. Ten opzichte van 2019 zijn de verwachtingen over het aandeel van audiovisueel materiaal dat in de collectie wordt opgenomen nagenoeg gelijk gebleven. Een meerderheid van instellingen verwacht dat het audiovisueel materiaal dat zal worden opgenomen stabiel blijft.

In de eerdere trendmonitors kwam naar voren dat het collectioneren, beheren en beschikbaar stellen van audiovisueel materiaal een specialisme is. Veel organisaties zijn niet of onvoldoende toegerust op deze taak. In deze trendmonitor zien we dat het aantal fte aan medewerkers dat betrokken is bij audiovisueel materiaal toeneemt. Het aantal vrijwilligers dat betrokken is blijft nagenoeg gelijk.

Ook het aantal instellingen met een eigen digitaal archief met daarin audiovisueel materiaal blijft stabiel. Het beeld van de financiering voor het beheer en de beschikbaarstelling van digitaal audiovisueel materiaal blijft over het algemeen hetzelfde. Bij een groot deel van de instellingen wordt dit gefinancierd uit het reguliere budget.

In de trendmonitor krijgen we ook zicht op de stand van zaken van de digitalisering van audiovisuele collecties. Op hoofdlijnen lijkt ook de digitaliseringsgraad van instellingen stabiel te zijn. Er is wel een groeiende ambitie en toenemende noodzaak onder instellingen om analoge materiaal te digitaliseren, omdat de kwaliteit van het analoge materiaal afneemt, met name van geluidsdragers. De digitaliseringsstraat van instellingen blijkt geschikt te zijn voor het nog te digitaliseren materiaal. Ook zijn er meer instellingen die aangeven dat zij hun digitaliseringsstraat beschikbaar stellen voor andere instellingen, al komt dit in de praktijk niet vaak voor.

Tot slot komen er in deze trendmonitor ook een aantal aandachtsgebieden naar voren waar bij instellingen met audiovisuele collecties een kennisbehoefte naar is. Zo is er behoefte aan kenniswuitwisseling over onder meer rechtenkwesties, selectiecriteria en duurzame (digitale) opslag. Ook bieden technische ontwikkelingen op het gebied van spraak- en beeldherkenning, AI en machine learning voor zowel digitalisering van analoge audiovisueel materiaal als born digital mogelijk veel kansen voor het beheer en behoud van audiovisuele collecties in de toekomst.

INLEIDING

Fotografie: door Jorrit Lousberg

Hoe staat het met het audiovisuele materiaal bij collectiebeherende organisaties in Nederland? Wat zijn de trends en ontwikkelingen op het gebied van digitalisering en conservering, beleidsprioriteiten, kennisbehoeften, beschikbare voorzieningen en budgetten? En waar zitten de uitdagingen en knelpunten?

Om hier inzicht in te geven begon het Nederlands Instituut voor Beeld & Geluid in 2016 met de TrendMonitor Audiovisuele Collecties in Nederland, een periodieke studie die normaliter elke twee jaar plaatsvindt. Deze keer zat er drie jaar tussen.

Beeld & Geluid levert als landelijk knooppunt voor de audiovisuele en mediasector binnen het Netwerk Digitaal Erfgoed een actief bijdrage aan de Nationale Digitale Strategie, in het bijzonder rondom de duurzaamheid en toegankelijkheid van media en audiovisueel erfgoed.

De uitkomsten van het trendmonitor-onderzoek geven richting aan de activiteiten van Beeld & Geluid en van AVA_Net, het kennisnetwerk van audiovisuele collectiehouders in Nederland. Ook dienen ze als staakaart en graadmeter voor de gezondheid en beschikbaarheid van de geluiden en bewegende beelden die ons nationale geheugen vormen.

In dit verslag beschrijven we de uitkomsten van het trendmonitor-onderzoek 2022. Voor de volledige (geanonimiseerde) data van dit onderzoek en de eerdere edities, verwijzen we je graag naar [de data op Zenodo](#).

1 Netwerk Digitaal Erfgoed. "Nationale Strategie Digitaal Erfgoed", maart 2021. <https://netwerkdigitaal erfgoed.nl/activiteiten/nationale-strategie-digitaal-erfgoed/>

2. ONDERZOEKSMETHODIEK

Fotografie: door Sebastiaan ter Burg

Waar bevindt zich het audiovisuele erfgoed van en in Nederland? Voor het uitzetten van de online enquête van de trendmonitor verdelen we de instellingen waarin audiovisueel materiaal is ondergebracht onder in:

1. archieven – zowel overheidsarchieven als bedrijfsarchieven,
2. omroepen – zowel regionale, lokale als commerciële omroepen,
3. instellingen uit de museumsector,
4. overige instellingen - vooral (collectiehoudende) onderzoeksinstellingen zoals universiteiten, hogescholen en erfgoedbrede instellingen.

Voor de vragenlijst hanteerden we dezelfde onderwerpen en vraagstellingen als in 2017 en 2019. Wel herformuleerden we drie vragen die in de vorige editie onduidelijk waren. Ook gaven we drie vragen aanvullende antwoordopties en/of de mogelijkheid tot toelichting. Daarnaast voegden we twee nieuwe vragen toe over het bewaren van webcontent en de out-of-commerce-regeling. Tot slot actualiseerden we een aantal vragen naar het jaar 2022.

Ook organiseerden we als aanvulling op de enquête twee focusgroepen, met in totaal 11 deelnemers van 10 verschillende instellingen zoals archieven, omroepen en musea. Hun input zorgde voor duiding en verdieping van de enquêteresultaten.

2.1 Onderzoekspopulatie

We nodigden de respondenten op twee manieren uit om de enquête in te vullen.

Ten eerste gebruikten we een adressenbestand dat we ook inzetten bij de eerdere trendmonitors. Hierbij nodigden wij de respondenten via een persoonlijke link uit voor de enquête. We lieten deze adressenlijst aanvullen en updaten door Beeld & Geluid en AVA_Net. Het adressenbestand dat we voor de TrendMonitor 2022 gebruikten bestaat uit 182 contacten.

Ten tweede nodigden we respondenten uit via een openbare link van de enquête. Deze link zetten we

uit via nieuwsbrieven van organisaties die relevant zijn voor de doelgroep, zoals AVA_Net, Netwerk Digitaal Erfgoed (hierna NDE), DEN Kennisinstituut cultuur & digitale transformatie (hierna DEN), Kennisnetwerk Informatie en Archief (KIA), de stichting Nederlandse Lokale Publieke Omroepen (NLPO) en de Regionale Publieke Omroep (RPO).

2.2 Respons en representativiteit

In totaal reageerden 93 respondenten op de enquête. 53 respondenten deden dit via de openbare link die ze in de nieuwsbrieven ontvingen. De andere 40 respondenten vulden de enquête in via de persoonlijke link in de e-mail-uitnodiging. Het totale aantal respondenten was 24% hoger in 2022 dan in 2019. De verdeling over de verschillende typen instellingen bleef vrij gelijkmatig. De respons onder archieven nam iets af, van 43% in 2019 naar 39% in 2022. Een mogelijke verklaring is dat sommige bedrijfsarchieven zich niet identificeren als 'archief', maar als 'overige instelling'. Dit zou ook de toename in het aandeel 'overige instellingen' deels kunnen verklaren.

Op basis van de algehele respons van de enquête beschouwen we de resultaten als voldoende representatief. Om de representativiteit verder te borgen hebben we de uitkomsten van de enquête waar mogelijk getoetst door middel van twee focusgroepen.

Zie hieronder in tabel 2 een overzicht van de totale respons, de respons per type instelling en de respons in eerdere enquêtes. Wanneer we in de rapportage een enquêteresultaat verder uitdiepen, dan tonen we de respons van de enquêtevraag.

Type instelling	Aandeel respondenten in 2022	Aandeel respondenten in 2019	Aandeel respondenten in 2017
Totaal	100% (93)	100% (93)	100% (93)
Archieven	39% (36)	43% (32)	40% (48)
Omroepen	15% (14)	12% (9)	29% (34)
Museumsector	14% (13)	13% (10)	16% (19)
Overig	17% (16)	11% (8)	15% (18)
Onbekend	15% (14)	21% (16)	-

Tabel 2. Overzicht respondenten 2022, 2019 en 2017.

2 Voor de TrendMonitor 2022 zijn de categorieën 'Overheidsarchieven' en 'Bedrijfsarchieven' uit de Trendmonitor 2020 samengevoegd.

3. AUDIOVISUELE COLLECTIES

omvang en beheer

Fotografie: door Jorrit Lousberg

In dit hoofdstuk beschrijven we de audiovisuele collecties van instellingen. Wat is de omvang en aard van de collecties en hoe worden ze beheerd? Waar mogelijk en relevant maken we een vergelijking met informatie uit eerdere trendmonitors. Eerst geven we een toelichting op wat audiovisueel materiaal is.

3.1 Audiovisueel materiaal

Onder audiovisueel materiaal verstaan we zowel geluidsopnames als bewegend beeld, al dan niet voorzien van geluid. Dit kan variëren van historische amateurfilmopnamen tot aan radio- en televisieprogramma's. In het onderzoek hanteren we geen vaste definitie, maar laten we de interpretatie van de term 'audiovisueel' over aan de respondenten.

Uit de eerdere trendmonitors weten we dat audiovisuele materialen een verschillende rol en betekenis vervullen binnen de collecties van de archieven, musea, omroepen en overige instellingen.

- Bij archieven is het audiovisuele aandeel in de collecties over het algemeen beperkt. In 2022 geven meerdere archieven specifiek aandacht aan born digital audiovisueel materiaal. Meerdere archieven noemen het collectioneren van born digital audiovisueel materiaal historisch interessant voor de toekomst. Een instelling benadrukt dat het verzamelen van dit materiaal ook waardevol is om de collectie actueel en representatief te maken of te houden. Sommige archieven geven aan dat er op het gebied van digital born audiovisueel materiaal nog veel te archiveren valt. Andere archieven geven aan dat ze dit materiaal beperkt aannemen vanwege werkzaamheden om het analoge audiovisueel materiaal te collectioneren.
- De omroepen nemen een andere positie in. Zij werken vooral met audiovisueel materiaal en collectioneren dit hoofdzakelijk met het oog op toekomstig hergebruik. De meeste van deze archieven kunnen we dan ook beter karakteriseren als werkarchieven. Daarnaast geven enkele omroepen aan dat een grote hoeveelheid aan audiovisueel materiaal interessant kan zijn voor het maken van nieuwe items. Deze omroepen richten hun collectie daarom niet alleen op het

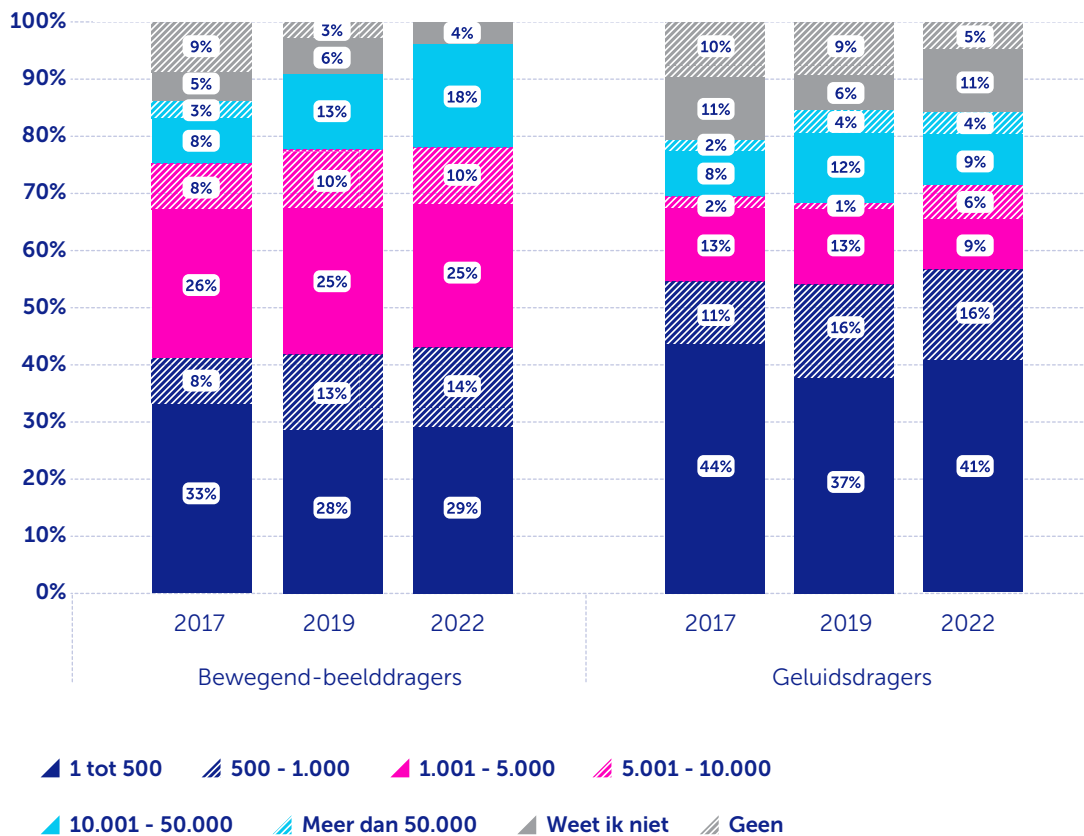
hergebruik van het eigen audiovisueel materiaal, maar ook op materialen afkomstig van particulieren, erfgoedcentra en bedrijven.

- In de museumsector bevindt het meeste audiovisueel materiaal zich in de zogenoemde paracollecties. Denk daarbij aan documentatie over tentoonstellingen, kunstenaars en kunstwerken en aan audiovisueel materiaal dat specifiek ontwikkeld is voor gebruik in de tentoonstellingsruimte. Slechts een beperkt deel van het audiovisueel materiaal binnen de museumsector bestaat uit objecten in de museale collectie, zoals mediakunst. Dit materiaal wordt veelal beheerd door LIMA.
- Bij de overige instellingen, zoals collectiehoudende onderzoeksinstituten, gaat het onder andere om audiovisueel materiaal dat voortkomt uit onderzoek, zoals geluidsopnames van talen en dialecten, opnames van expedities of opgravingen, of om educatief materiaal, zoals opnames van cursussen/bijeenkomsten.

3.2 Omvang en aard van de audiovisuele collectie

Wat is de aard en de omvang van de audiovisuele collectie? De respondenten geven onder meer naar een indicatie van het aantal fysieke beeld- en geluidsdragers die hun instellingen beheren, zoals audiotapes, CD's, videotapes en DVD's. De aard en omvang van de collecties staat hieronder in figuur 1.

Indicatie aantallen fysieke dragers in collectie

Figuur 1. Respondenten geven een indicatie van de aantallen fysieke beeld- en geluidsdragers in de collectie. N=83.

Het lijkt erop dat het aantal instellingen met beeld- en geluidsdragers ten opzichte van 2017 is toegenomen. Het aandeel respondenten dat aangeeft geen beeld- en geluidsdragers in de collectie te hebben is tussen 2017-2022 afgenomen.

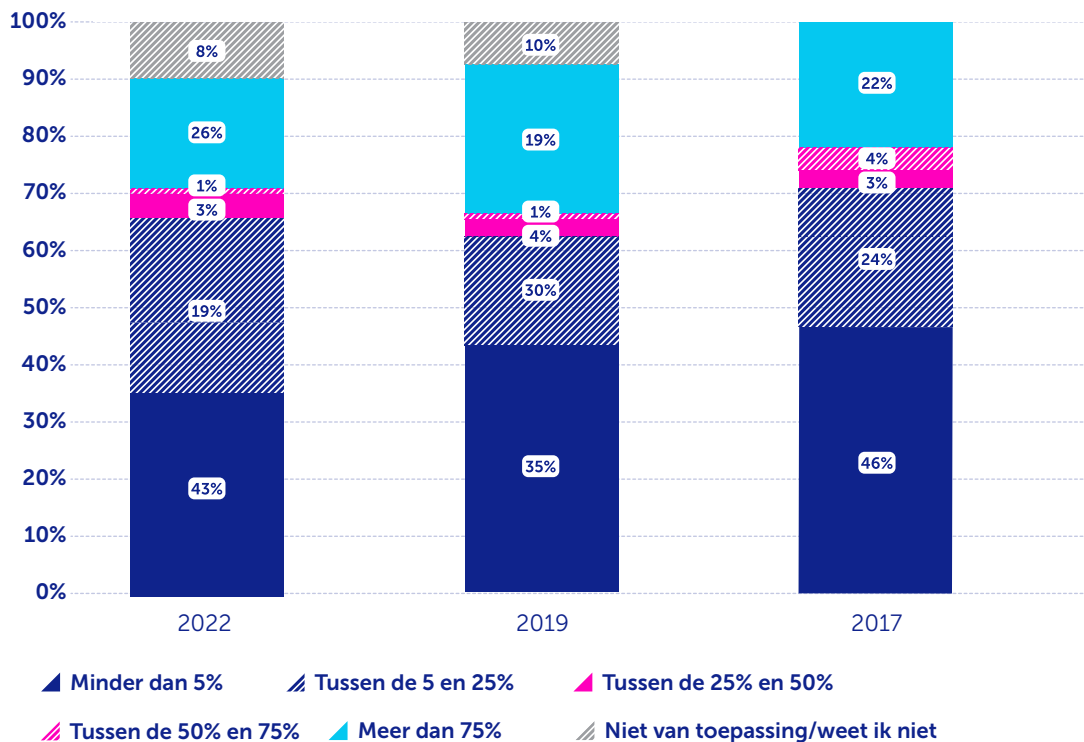
Voor het aantal bewegend-beelddragers is het beeld stabiel, behalve voor de categorie 10.001-50.000. Daar is een stijgende lijn te zien.

Wat betreft het aantal fysieke geluidsdragers zijn er geen duidelijke trends waarneembaar in de ontwikkeling. Wel is er een toename in de categorie 5.001-10.000. Voor de categorie meer dan 50.000 is het beeld stabiel.

Naast audiovisueel materiaal beheren instellingen vaak ook andere soorten materialen. Daarom vragen we de respondenten een schatting te geven van het aandeel audiovisueel materiaal in de gehele collectie. Figuur 2 laat zien dat voor 62% van de respondenten maximaal 25% van de collectie uit audiovisueel materiaal bestaat.

Er zijn geen duidelijke trends in de ontwikkeling van het aandeel van audiovisueel materiaal van collecties ten opzichte van 2017 en 2019. Wel lijken er ten opzichte van 2017 meer instellingen te zijn waarbij het audiovisuele materiaal meer dan 75% van de collectie inneemt. Deze stijging kan waarschijnlijk worden verklaard door de lichte stijging van het aantal omroepen onder respondenten. Omroepen hebben immers een groter aandeel audiovisueel materiaal in de collectie.

Audiovisueel materiaal neemt in onze collectie op dit moment het volgende aandeel in (schatting):

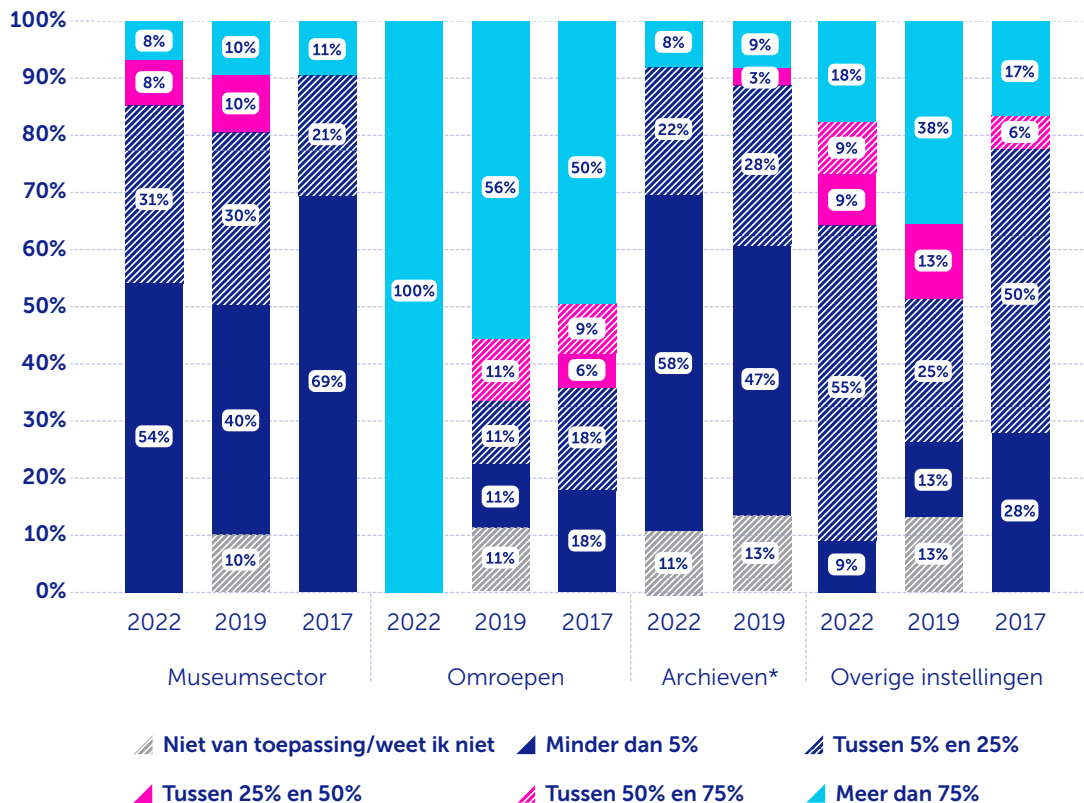
Figuur 2. Aandeel audiovisueel materiaal in collectie. N=83.

Uit figuur 3 valt op te maken dat omroepen een groeiend aandeel van audiovisueel materiaal in de collectie hebben. In 2022 gaven alle respondenten uit de omroepsector aan dat meer dan 75% van hun collectie uit audiovisueel materiaal bestaat. Dit is begrijpelijk gezien de aard van de omroepen. Musea en archieven beheren daarentegen in 2022 nog steeds relatief weinig audiovisueel materiaal. Meer dan de helft van de respondenten uit de museumsector (54%) en archieven (58%) geven aan dat minder dan 5% van de collectie uit audiovisueel materiaal bestaat.

Bij deze observaties moeten we echter rekening houden met de mogelijkheid dat veranderingen deels het gevolg kunnen zijn van verschillen in omvang en samenstelling van de groep respondenten.

Om een idee te krijgen van de omvang van de digitale audiovisuele collecties ten opzichte van de fysieke audiovisuele collecties vragen we hoeveel procent van de fysieke collectie van de instellingen geëncodeerd of gedigitaliseerd is. Deze digitaliseringsgraad bespreken we in paragraaf 5.1.

Aandeel AV-materiaal in collectie (schatting)

Figuur 3. Aandeel audiovisueel materiaal in de collectie, uitgesplitst naar type instelling. N=86. *De oorspronkelijke data voor de categorie archieven uit 2017 zijn niet beschikbaar. Er werden twee categorieën voor archieven gehanteerd (overheidsarchieven en overige archieven). Voor 2019 en 2022 zijn deze gegevens wel beschikbaar en samengevoegd in bovenstaande grafiek.

De verwachtingen van respondenten over het aandeel van audiovisueel materiaal dat in de collectie wordt opgenomen zijn ten opzichte van 2019 vrijwel gelijk gebleven. 62% van de respondenten verwacht dat het audiovisueel materiaal dat wordt opgenomen ongeveer stabiel zal blijven. In 2019 was dit 61%. Wel zijn in 2022 meer instellingen die verwachten dat de collectie zal groeien met 5-10% (17%). In 2019 was dit aandeel van respondenten 14%.

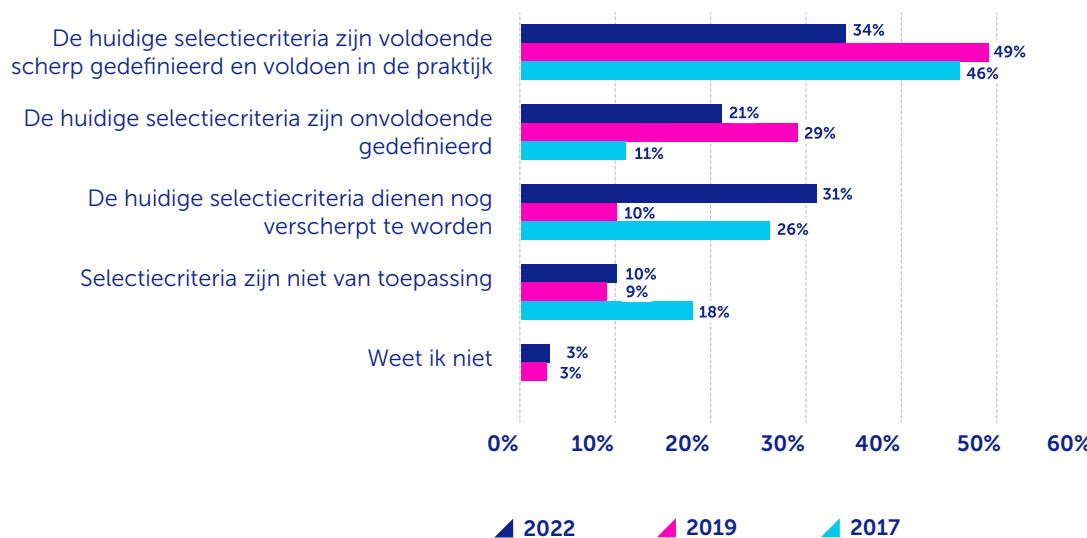
3.3 Selectiecriteria bij verwerving van audiovisueel materiaal

Een belangrijk aspect van het collectiebeheer is het opnemen van nieuw materiaal. Dit gebeurt veelal aan de hand van selectiecriteria. Hoe staat het met die selectiecriteria? Zijn ze voldoende gedefinieerd? In dit onderdeel bespreken we de selectiecriteria voor audiovisueel materiaal in het algemeen. In 6.1 gaan we verder in op selectiecriteria voor born digital audiovisueel materiaal.

Ten opzichte van 2019 zien we een afname van 15% in instellingen die aangeven dat de selectiecriteria voldoende gedefinieerd zijn (zie figuur 4). Het zijn vooral archieven (40%) en omroepen (46%) die aangeven dat de selectiecriteria voldoende scherp gedefinieerd zijn. Deelnemers aan de focusgroepen geven aan dat selectiecriteria vaak niet concreet op papier omschreven zijn. Veel instellingen hanteren selectiecriteria op grond van kennis en ervaring. Vaak gehoorde criteria zijn de technische staat van het materiaal, de kwaliteit en de volledigheid van de inhoud en de fysieke opslagcapaciteit van het archief. Met name het laatste is een belangrijke factor voor instellingen bij het hanteren van scherpe selectiecriteria, omdat instellingen steeds minder fysieke ruimte hebben om materiaal op te slaan.

Ongeveer een derde van de instellingen geeft in de enquête aan dat de huidige selectiecriteria nog verscherpt dienen te worden. Het gaat hierbij voornamelijk om archieven (39%) en musea (39%). Voor 21% van de instellingen zijn de huidige selectiecriteria onvoldoende gedefinieerd. Tijdens de focusgroepen gaven instellingen aan dat er veel overleg is over wat wel en niet in de collectie wordt opgenomen. Ook vinden accentverschuivingen plaats, bijvoorbeeld door een grotere focus op diversiteitsbeleid. En soms worden criteria aangescherpt op basis van vragen van archiefgebruikers, zoals bij verzoeken om materiaal dat nog niet is gearchiveerd. Tot slot is er behoefte aan meer criteria voor de digitalisering van audiovisueel materiaal, bijvoorbeeld met betrekking tot 'vergankelijkheid van het bronmateriaal'.

Hoe kwalificeert u de selectiecriteria die uw organisatie hanteert voor opname van AV- materiaal in uw collectie? 2017-2022

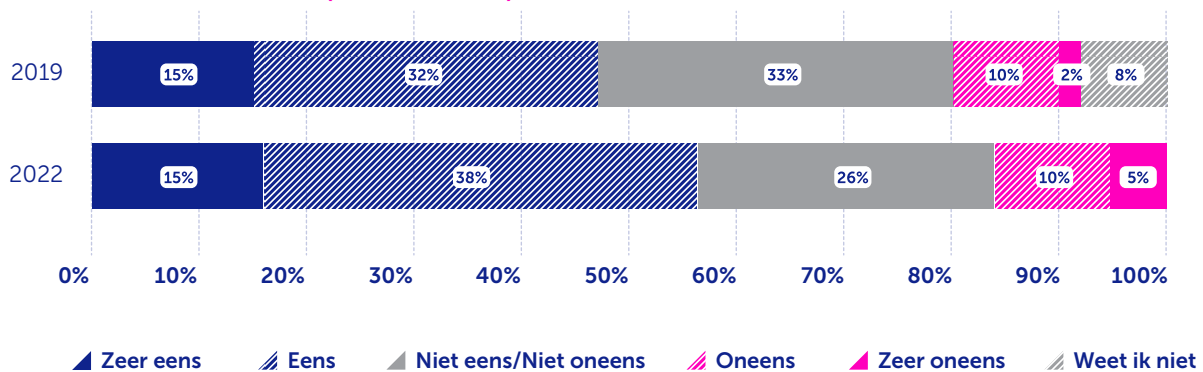
Figuur 4. Respondenten beoordelen de selectiecriteria die de organisatie hanteert voor de opname van audiovisueel materiaal in de collectie. N=86.

3.4 De beschikbaarstelling van audiovisueel materiaal

In de enquête leggen we respondenten, net als in 2019, twee stellingen voor over de beschikbaarstelling van audiovisueel materiaal (figuur 5). Een groot deel van instellingen blijft het eens met de stelling dat het belangrijk is om de audiovisuele collectie in een context met andere collecties buiten de organisatie beschikbaar te stellen. Wel is er een lichte toename (5%) van respondenten die het niet eens en niet oneens zijn met de stelling.

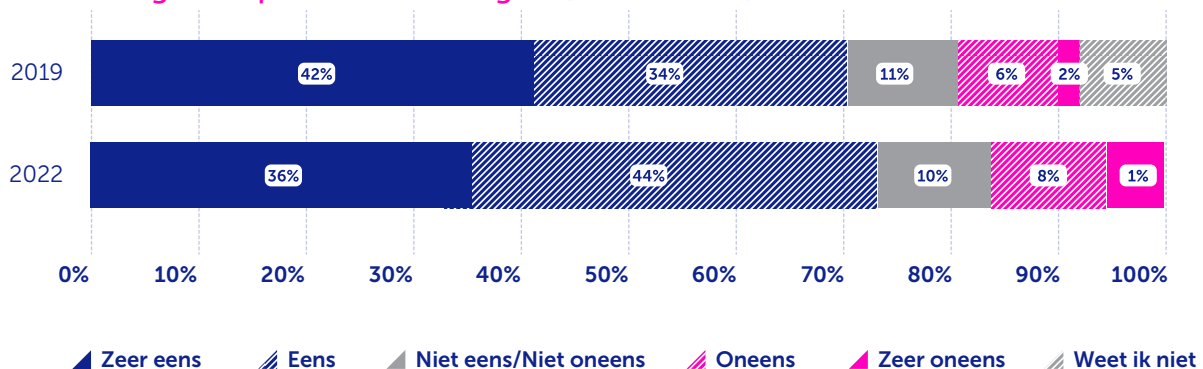
Ruim driekwart van de instellingen blijft het (zeer) eens met de stelling dat hun instelling audiovisueel materiaal gebruikt om informatie naar een groter publiek te brengen. Het aantal respondenten dat het zeer eens is met de stelling nam toe met 6%, zij die het oneens zijn met de stelling daalde met 10%.

Het is voor onze collectie AV-materiaal belangrijk om deze in een context met andere collecties buiten onze organisatie beschikbaar te kunnen stellen (2019-2022)

Figuur 5. Antwoorden op de stelling of het voor instellingen belangrijk is om de collectie audiovisueel materiaal in een context met andere collecties buiten de eigen organisatie beschikbaar te kunnen stellen. N=78.

Wij gebruiken het AV-materiaal in onze collectie om informatie naar een groter publiek te brengen (2019-2022)

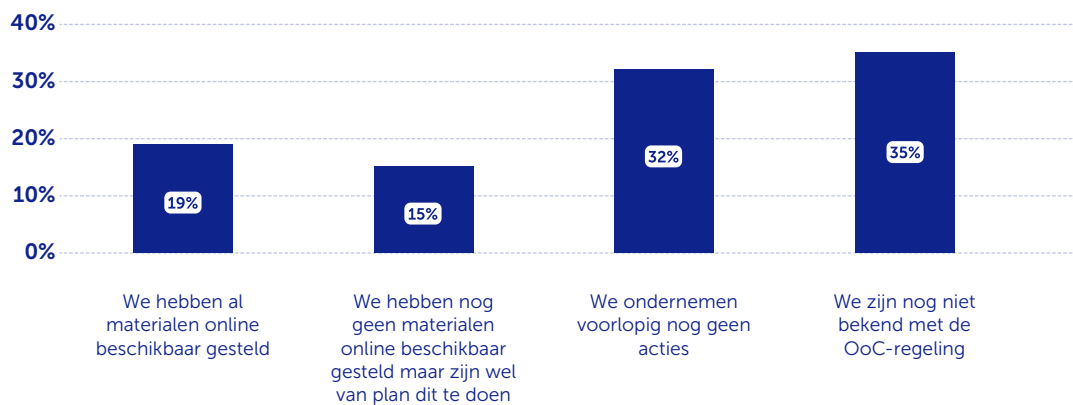
Figuur 6. Antwoorden op de stelling of instellingen audiovisueel materiaal uit hun collectie gebruiken om informatie naar een groter publiek te brengen. N=80.

In deze trendmonitor bevragen we de instellingen voor het eerst over de out-of-commerce-regeling (OoC, zie figuur 7). Deze regeling biedt erfgoedinstellingen de mogelijkheid om auteursrechtelijk beschermde werken online te publiceren zonder dat daarbij toestemming nodig is van de rechthebbenden. Het gaat daarbij om werken die niet langer via de gebruikelijke handelskanalen beschikbaar zijn, of dat nooit zijn geweest.

Ongeveer een derde van de instellingen geeft aan voorlopig geen acties te ondernemen met betrekking tot de regeling (32%). Deelnemers aan de focusgroepen merken op dat de regeling ingewikkeld lijkt en veel tijd kan kosten. Dit kan door verschillende zaken komen, zoals het ontbreken van juridische expertise binnen de organisatie. Een aantal instellingen gaat wel gebruikmaken van de regeling om te zien welke mogelijkheden deze biedt. Ze zien de regeling als een kans om materiaal beschikbaar te stellen.

Daarnaast geeft 34% van de instellingen aan dat ze aan de hand van de out-of-commerce-regeling materialen online beschikbaar hebben gesteld, of van plan zijn dit te doen. De overige instellingen geven aan nog niet bekend te zijn met de regeling (35%).

Welke acties onderneemt uw instelling met betrekking tot de ontwikkelingen van de out-of-commerce-regeling (OoC)?

Figuur 7. Acties die instellingen ondernemen met betrekking tot de ontwikkelingen van de out-of-commerce-regeling (OoC). N=75.

4. AUDIOVISUEEL MATERIAAL organisatie, financiering en kennisbehoefte

Fotografie: door Sebastiaan ter Burg

In dit hoofdstuk geven we een beeld van de organisatie, de financiering en de kennisbehoefte van instellingen met betrekking tot het beschikbaar stellen van collecties. We bespreken het aantal medewerkers en vrijwilligers dat betrokken is bij het beheer en de beschikbaarstelling van audiovisueel materiaal, de (IT-)infrastructuur, de financiering, en de kennisbehoefte van instellingen.

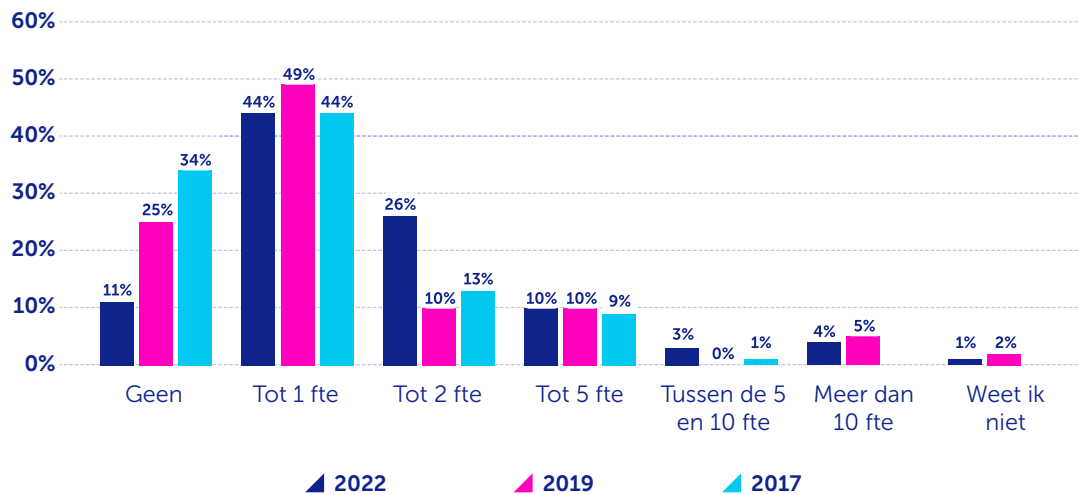
4.1 Organisatie en (IT-)infrastructuur

Uit eerdere trendmonitors blijkt dat de collectionering, het beheer en de beschikbaarstelling van audiovisueel materiaal een specialisme is. Door het relatief kleine aandeel van audiovisueel materiaal in veel collecties, zijn veel organisaties niet of onvoldoende toegerust op deze taak. Deze trendmonitor onderzoekt opnieuw de organisatie en (IT-)infrastructuur van instellingen met betrekking tot audiovisueel materiaal, inclusief het aantal betrokken medewerkers en vrijwilligers.

Figuren 8 en 9 geven inzicht in het aantal medewerkers en vrijwilligers dat betrokken is bij de audiovisuele collectie. Over het algemeen blijft het aantal medewerkers dat betrokken is bij audiovisueel materiaal in vergelijking met voorgaande jaren verder toenemen. Met name het aantal instellingen dat tot 2 fte aan medewerkers voor de audiovisuele collectie aangeeft is gestegen. Daarnaast is er een afname van instellingen die geen medewerkers hebben voor audiovisueel materiaal. Het aantal vrijwilligers dat betrokken is bij audiovisueel materiaal blijft stabiel.

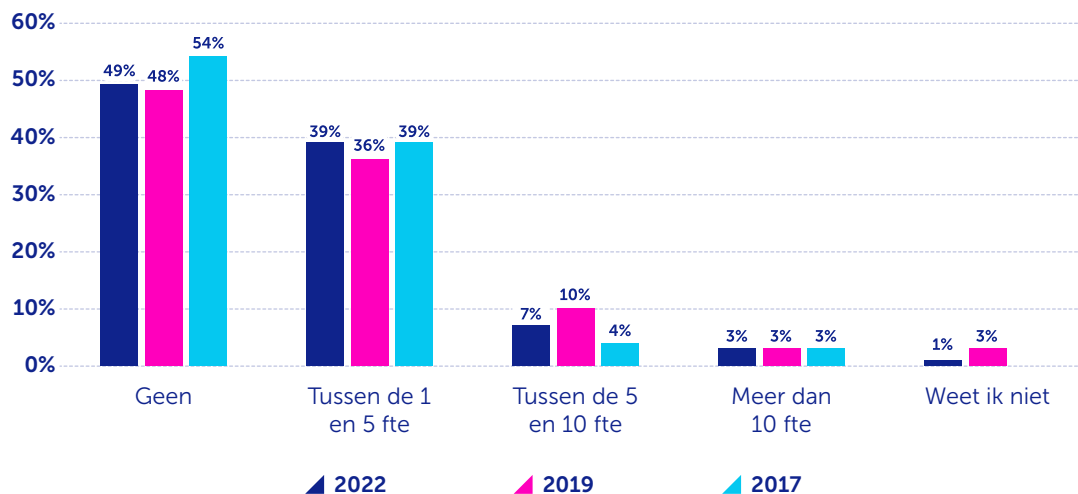
Het valt op dat de deelnemers aan de focusgroepen het beeld niet bevestigen dat het aantal medewerkers dat betrokken is bij audiovisuele materiaal toeneemt. Zij geven aan dat zij in de praktijk vaak de enige persoon binnen de organisatie zijn die zich bezighoudt met audiovisueel materiaal.

Aantal medewerkers betrokken bij AV-materiaal

Figuur 8. Respondenten geven aan hoeveel medewerkers er binnen de instelling specifiek betrokken waren bij het verzamelen, beheren en beschikbaar stellen van audiovisueel materiaal. N=72.

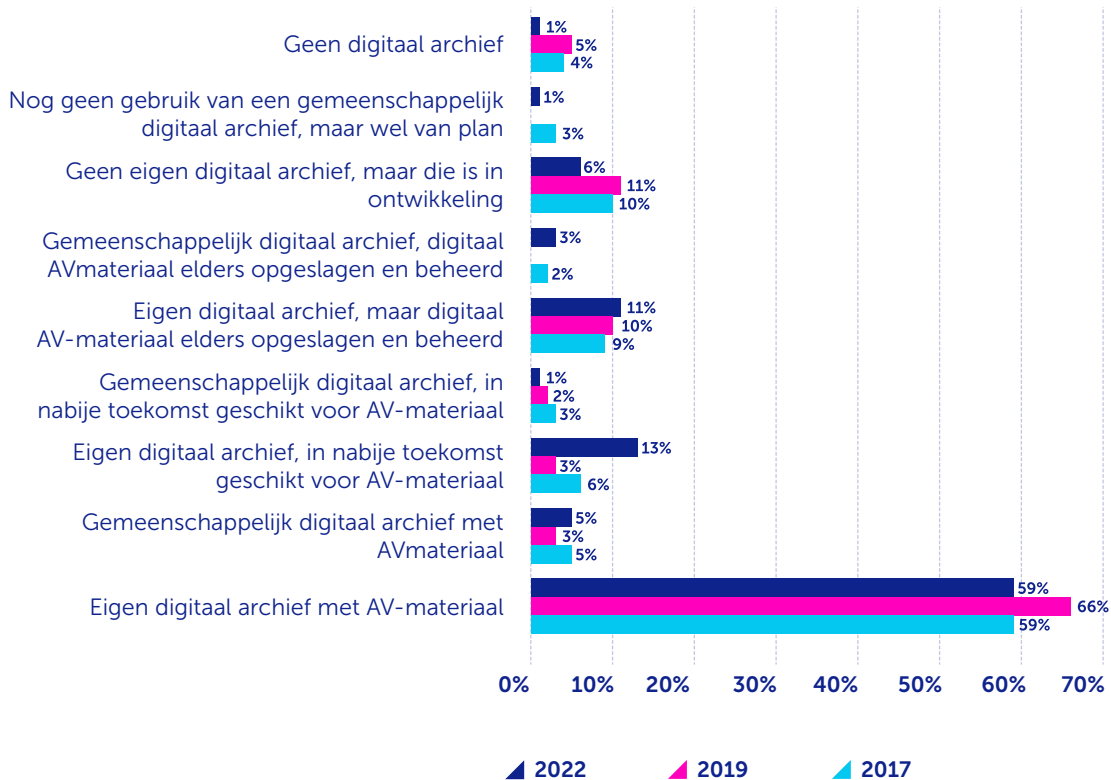
Aantal vrijwilligers betrokken bij AV-materiaal

Figuur 9. Respondenten geven aan hoeveel vrijwilligers er specifiek betrokken zijn bij het verzamelen, beheren en beschikbaar stellen van audiovisueel materiaal. N=71.

Wat betreft ontwikkelingen op het gebied van IT-infrastructuur bij instellingen blijft het beeld tussen 2017-2022 stabiel (figuur 10). Zo is het aantal instellingen met een eigen digitaal archief met audiovisueel materiaal nagenoeg gelijk. Wel is ten opzichte van 2019 een lichte afname (5%) in het aantal instellingen dat geen eigen digitaal archief heeft, maar wel bezig is met de ontwikkeling ervan. Daarnaast is er een toename (10%) in het aantal instellingen dat in de nabije toekomst een eigen digitaal archief heeft dat geschikt is voor audiovisueel materiaal.

Welke beschrijving past het best bij de IT-infrastructuur van uw organisatie? 2017-2022

Figuur 10. Respondenten geven aan welke beschrijving het beste past bij de IT-infrastructuur van de instelling. N=80.

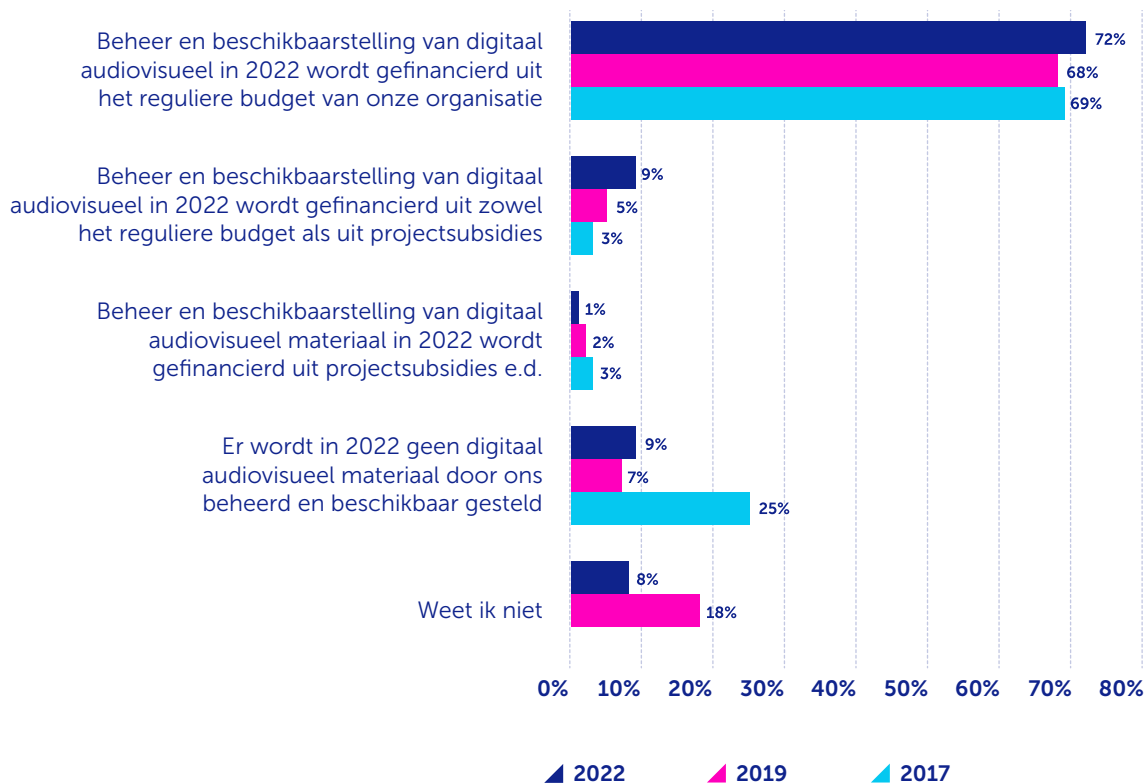
4.2 Financiering digitaal audiovisueel materiaal

In de enquête vragen we de respondenten hoe ze het beheer en de beschikbaarstelling van digitaal audiovisueel materiaal financieren. We vragen daarbij specifiek naar de verhouding tussen het reguliere budget en projectsubsidies om meer inzicht te krijgen in de rol van projectsubsidies.

Het gaat hierbij om het beheer en beschikbaarstelling van zowel born digital als gedigitaliseerd materiaal. De financiering van digitalisering bespreken we in 5.3.

Uit de resultaten blijkt dat bij bijna driekwart (72%) van de instellingen de financiering voor het beheer en de beschikbaarstelling van digitaal audiovisueel materiaal uit het reguliere budget komt (figuur 11). Dit percentage is vergelijkbaar met 2019 en 2017. Er is sinds 2017 echter wel een kleine afname te zien in de financiering uit projectsubsidies. De financiering uit het reguliere budget in combinatie met projectsubsidies neemt in dezelfde periode daarentegen licht toe.

Financiering beheer en beschikbaarstelling AV-materiaal 2017-2022

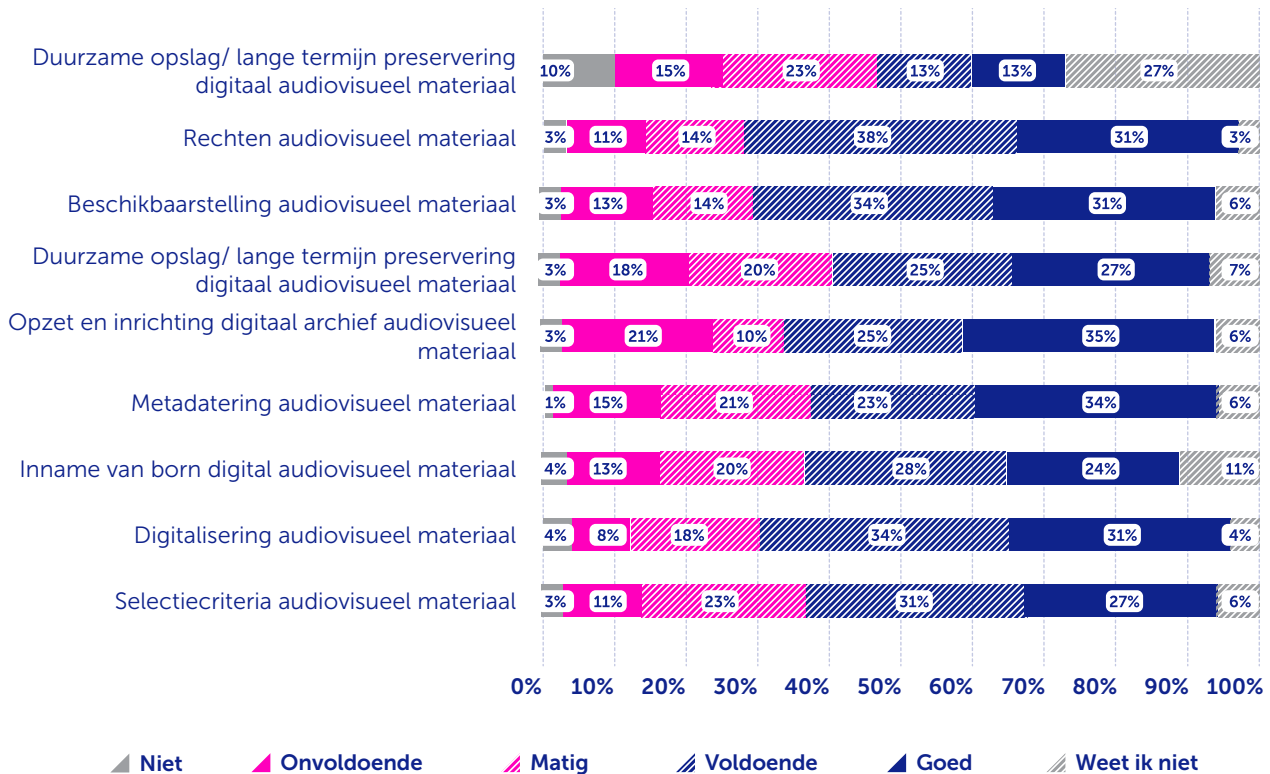
Figuur 11. Respondenten geven aan op welke manier het beheer en de beschikbaarstelling van het audiovisuele materiaal is gefinancierd. N=74.

4.3 Kennisbehoefte van instellingen met betrekking tot het beschikbaar stellen van collecties

De sector kent verschillende kenniscentra en netwerken, zoals het Netwerk Digitaal Erfgoed (NDE), DEN, KIA, KVAN, en internationaal IASA, AMIA, FIAT/IFTA of FIAF. In hoeverre voldoen deze kenniscentra en kennisbanken aan de kennisbehoeften van instellingen? De antwoorden van de respondenten op deze vraag zie je in figuur 12. Op basis doen de volgende observaties:

- 10% van de respondenten geeft aan dat er niet is voldaan aan hun kennisbehoefte over outsourcing mogelijkheden voor audiovisueel materiaal.
- 21% van de respondenten geeft aan dat er onvoldoende is voldaan aan hun kennisbehoefte wat betreft opzet en inrichting van digitaal archief audiovisueel materiaal.
- 23% van de respondenten geeft aan dat er matig is voldaan aan hun kennisbehoefte met betrekking tot selectiecriteria voor audiovisueel materiaal.
- 41% van de respondenten geeft aan behoefte te hebben aan meer kennis over de duurzame opslag van digitaal audiovisueel materiaal).

Mate waarin de kennisbehoefte van instellingen voldaan wordt (2022)

Figuur 12. Respondenten geven aan in welke mate aan hun kennisbehoefte wordt voldaan door kenniscentra en kennisbanken. N=51.

Deelnemers in de focusgroepen geven aan dat de kennisbehoefte sterk verschilt per instelling, afhankelijk van hoe groot of klein deze bijvoorbeeld is. Los van kennisbehoefte op specifieke thema's en onderwerpen, geven deelnemers aan dat zij vooral behoefte hebben aan intervisie met collega's van andere instellingen voor het delen van ervaringen en best practices. Daarnaast noemen ze de volgende onderwerpen:

- Database technische materiaalkennis: een database met (film)materiaalkennis kan vooral kleinere archieven helpen om ongedateerd filmmateriaal te dateren. Deze kennis is er nu wel, maar niet integraal toegankelijk.
- Inzet van nieuwe technieken: de technologische ontwikkelingen op het gebied van bijvoorbeeld spraak- en beeldherkenning, AI en machine learning gaan hard. Mogelijk liggen hier kansen voor het beheer van audiovisueel materiaal.
- Organisatiekennis & duurzame opslag: hoe kan kennis het beste binnen en buiten de eigen instelling georganiseerd en geborgd worden, zoals bijvoorbeeld kennis over duurzame opslag?
- Rechten & AVG: rechtenkwesities blijven voor veel instellingen een moeilijk vraagstuk. Ook weten veel instellingen nog niet goed hoe om te gaan met de AVG. Dit heeft mogelijk ook te maken met de omvang van de instelling. Deze kennisbehoefte blijkt ook uit het goed bezochte webinar van AVA_Net over AVG, dat op initiatief van de AVG-werkgroep van KIA/KVAN werd georganiseerd.

5. DIGITALISERING

Fotografie: door Sebastiaan ter Burg

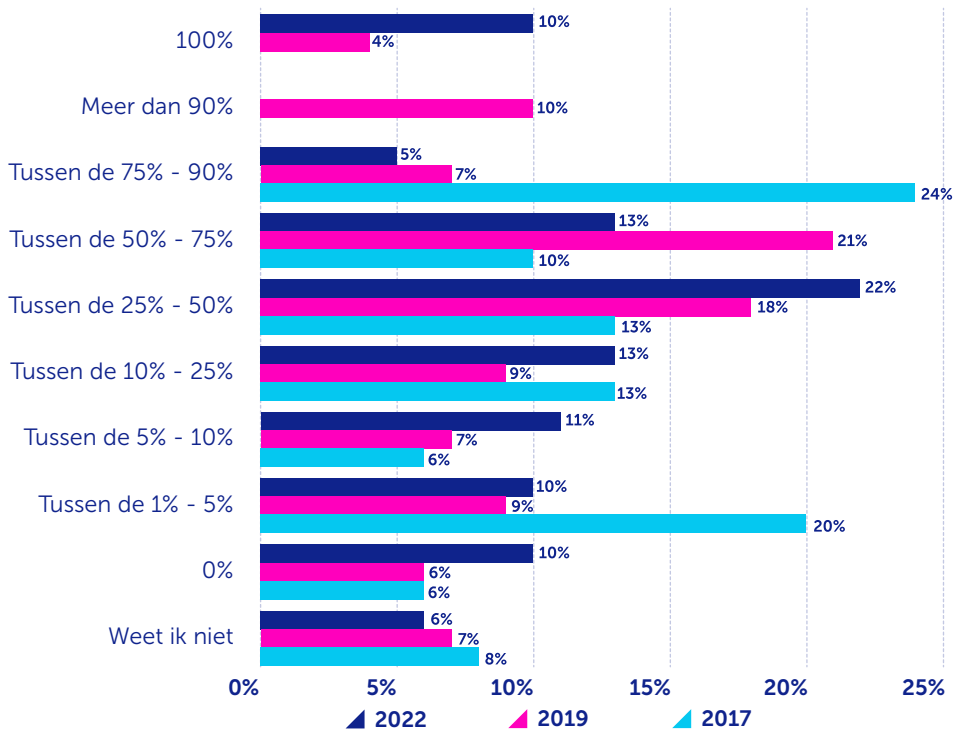
Dit hoofdstuk gaat in op de trends en ontwikkelingen rond digitalisering. In paragraaf 5.1 bespreken we de digitaliseringsgraad van het analoog materiaal dat nog gedigitaliseerd moet worden. In paragraaf 5.2 gaan we in op het digitaliseringsproces zelf, inclusief de beschikbare digitaliseringsfaciliteiten van de instellingen. Paragraaf 5.3 behandelt de financiering van de digitalisering.

5.1 Digitaliseringsgraad en te digitaliseren analoog materiaal

Onderdeel van de enquête is een inventarisatie van de digitaliseringsgraad van analoog audiovisueel materiaal. Respondenten maken een inschatting van het percentage dat al gedigitaliseerd is en dat nog gedigitaliseerd moet worden. De antwoorden van respondenten zijn ingedeeld naar de verschillende typen instellingen waartoe de respondenten behoren (figuren 13 en 14).

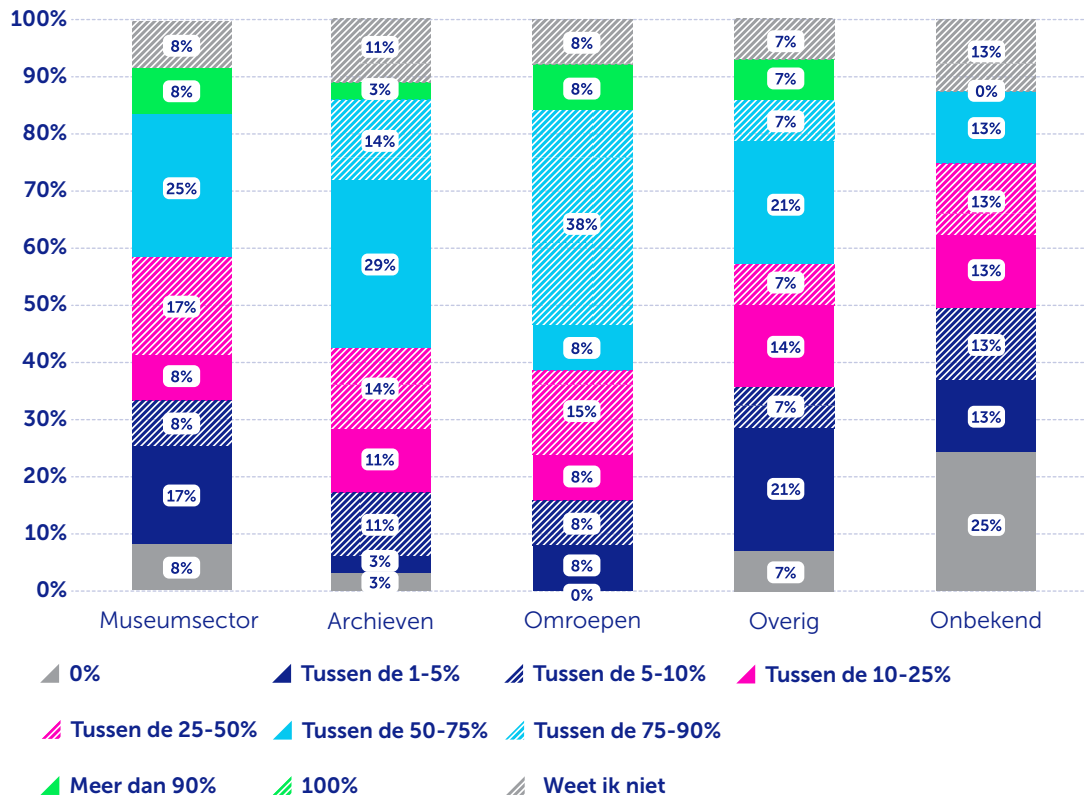
Op hoofdlijnen lijkt de digitaliseringsgraad stabiel te zijn. Het aandeel van instellingen met een digitaliseringsgraad van boven de 50% is licht afgenomen. Wel is er een toename in het aantal instellingen dat een digitaliseringsgraad van 100% aangeeft. De grootste toename tussen 2017-2022 is te zien in de categorie van instellingen met een digitaliseringsgraad tussen de 25%-50%.

Digitaliseringsgraad van analog AV-materiaal

Figuur 13. De digitaliseringsgraad van analog audiovisueel materiaal. N=82.

Digitaliseringsgraad van analog AV-materiaal

Figuur 14. Digitaliseringsgraad naar schatting van respondenten, weergegeven per type instelling (2022). N=57.

Wanneer we in figuur 14 de digitaliseringsgraad per type instelling bekijken valt op dat 38% van de omroepen tussen de 75-90% heeft gedigitaliseerd. Dit is het hoogste percentage van alle typen instellingen op deze digitaliseringsgraad. Musea en overige instellingen hebben met meer dan de helft relatief gezien het vaakst een digitaliseringsgraad onder de 50%. Tijdens de focusgroepen geven deelnemers aan dat het voor veel instellingen niet haalbaar is om 100% van de collectie te digitaliseren. Dit komt onder meer door de continue aanvoer van nieuw materiaal dat gearchiveerd en gedigitaliseerd moet worden. Daarnaast groeit de instroom van born digital materiaal.

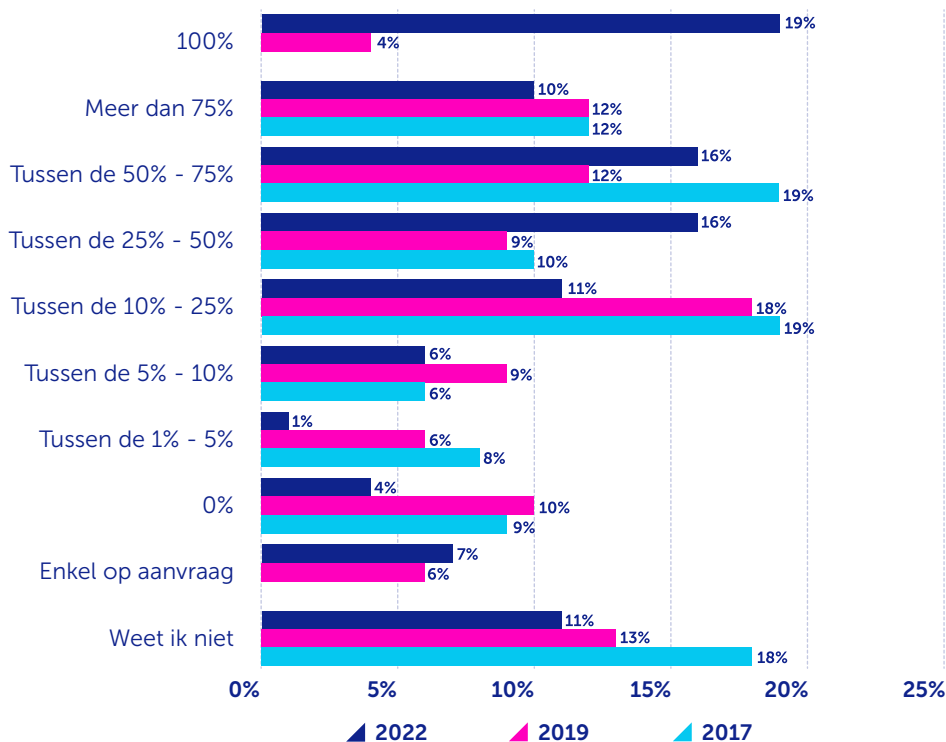
Om de digitaliseringsgraad van instellingen in perspectief te plaatsen vragen we naar het aandeel van de analoge audiovisuele collecties dat instellingen nog van plan zijn om te digitaliseren. Figuur 15 laat zien dat de ambitie om 100% de collectie te digitaliseren in 2022 is toegenomen. Het grootste deel van de respondenten heeft de ambitie om de gehele collectie te digitaliseren.

Bovendien laat figuur 16 zien dat de ambitie om audiovisueel materiaal binnen 10 jaar te digitaliseren toeneemt. De deelnemers aan de focusgroepen verklaren deze ambitie uit het besef van de vergelijkbaarheid van het analoge materiaal, met name geluidsdragers.

Daarnaast geven enkele deelnemers aan dat er een verschuiving plaatsvindt in het digitaliseringsproces. Zo wordt niet meer al het materiaal beluisterd en bekeken voordat het gedigitaliseerd wordt. Bovendien kan dankzij technische ontwikkelingen zoals 'audio to speech'- software het materiaal sneller gedigitaliseerd en ontsloten worden.

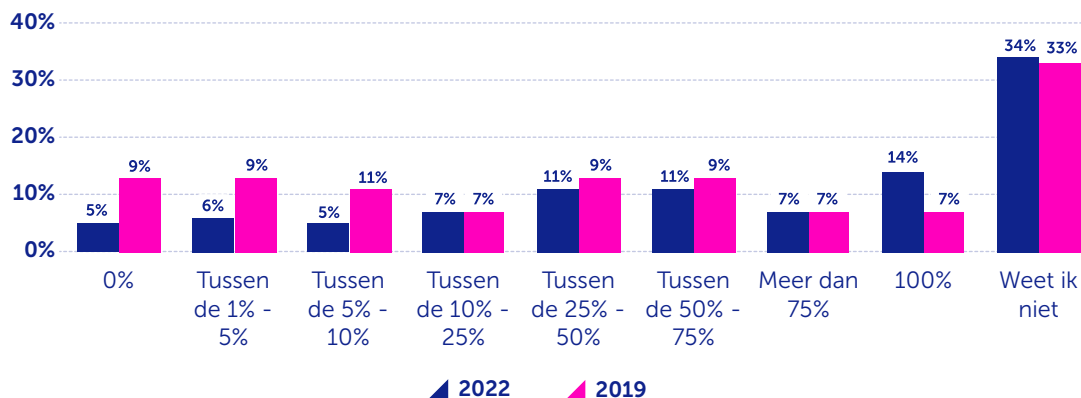
Tot slot geven de deelnemers aan dat ze vooral op aanvraag digitaliseren (on demand). Daarbij wordt opgemerkt dat een betere vindbaarheid van het materiaal leidt tot een nieuwe, grotere vraag.

Aandeel nog te digitaliseren AV-materiaal dat instellingen willen digitaliseren

Figuur 15. Respondenten geven een schatting van het nog te digitaliseren fysiek audiovisuele materiaal (bewegend-beelddragers en geluidsdragers tezamen). N=83.

Aandeel van nog te digitaliseren deel van fysieke AV-collectie dat binnen 10 jaar gedigitaliseerd moet zijn (2019-2022)

Figuur 16. Respondenten geven een schatting van het fysieke audiovisuele materiaal dat binnen 10 jaar gedigitaliseerd moet zijn. N=83.

Naast de groeiende ambitie om 100% te digitaliseren, is er onder instellingen ook een toenemend vertrouwen dat ze in de nabije toekomst financiering krijgen voor de digitalisering van audiovisuele collecties, zowel uit eigen budgetten als uit projectsubsidies van de overheid en andere subsidiënten. De deelnemers aan de focusgroepen bevestigen dit. Zij onderschrijven ook dat er meer projectfinanciering beschikbaar is, maar merken op dat niet alle instellingen hiervoor in aanmerking komen. Zo kunnen regionale archieven hier geen aanspraak op doen omdat ze vanuit de gemeente worden gesubsidieerd.

5.2 Het digitaliseringsproces

We vragen de respondenten ook naar de faciliteiten op het gebied van digitalisering en de status van de analoge collectie. Beschikken ze over een eigen digitaliseringsstraat? Is deze geschikt voor het nog te digitaliseren/ encoderen audiovisuele materiaal? En stellen ze deze digitaliseringsstraat ook beschikbaar aan andere instellingen?

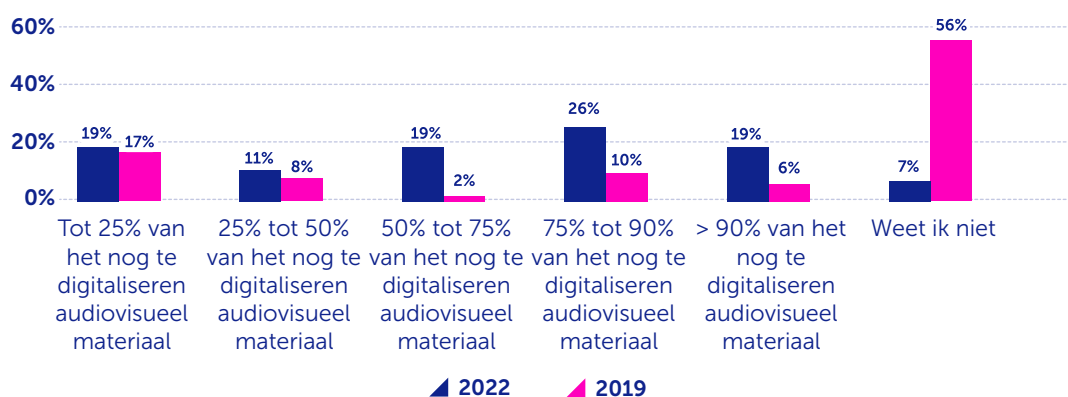
In 2022 geeft 34% van de instellingen aan over een eigen digitaliseringsstraat te beschikken. Dit is 5% minder dan in 2019. Een aantal respondenten licht toe dat voor sommige dragers het digitaliseren moet worden uitbesteed.

Bijna 45% van de respondenten geeft aan dat de digitaliseringsstraat in ieder geval geschikt voor meer dan 75% van het nog te digitaliseren/encoderen materiaal (figuur 17). We kunnen echter op basis van deze gegevens geen trend of ontwikkeling waarnemen, omdat in 2019 meer dan de helft van de respondenten aangaf niet te weten of de digitaliseringsstraat geschikt is voor het nog te digitaliseren materiaal.

Aan respondenten is ook gevraagd of hun instelling de digitaliseringsstraat beschikbaar stelt aan andere instellingen (figuur 18). 26% van de instellingen stelt de digitaliseringsstraat beschikbaar voor

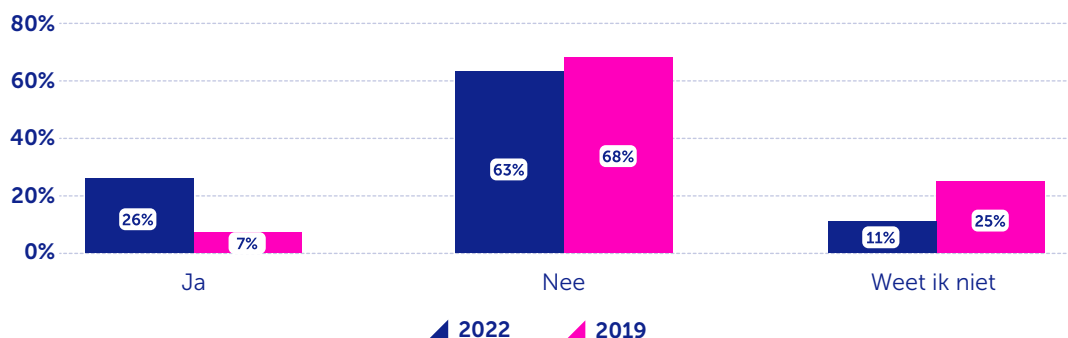
andere instellingen. Dit is een toename van 19% ten opzichte van 2019. Respondenten lichten toe dat hun instelling de digitaliseringsstraat onder meer op verzoek beschikbaar stelt, maar dat dit slechts bij hoge uitzondering gebeurt. Een respondent oppert om samen te werken met andere archieven aan een gedeelde digitaliseringsstraat, zodat de kosten voor de benodigde fte's gedeeld kunnen worden.

Geschiktheid eigen digitaliseringsstraat voor nog te encodere / digitaliseren AV-materiaal 2019-2022

Figuur 17. Geschiktheid digitaliseringsstraat voor het nog te digitaliseren/encoderen audiovisuele materiaal in de collectie. N=66.

Digitaliseringsstraat is beschikbaar voor of wordt gedeeld met andere instellingen 2019-2022

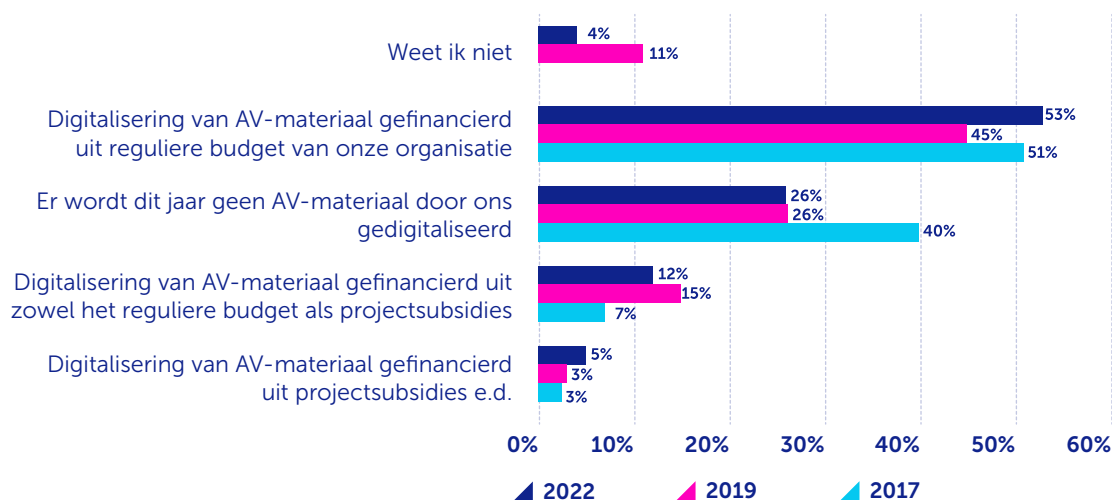

Figuur 18. Instellingen die de eigen digitaliseringsstraat beschikbaar stellen aan andere instellingen. N=66.

5.3 Financiering van digitalisering

De digitalisering van audiovisueel materiaal gebeurt veelal uit de reguliere budgetten van organisaties, zo blijkt uit figuur 19. Dit geldt voor meer dan de helft van de instellingen (53%). Net als in 2019 geeft een kwart van de respondenten aan dat hun instelling in 2022 helemaal geen audiovisueel materiaal digitaliseerde.

Hoe is in 2022 de digitalisering van audiovisueel materiaal door uw organisatie gefinancierd?

Figuur 19. Respondenten geven aan hoe de digitalisering van het audiovisuele materiaal van hun instelling is gefinancierd. N=74.

Niet alleen geven meer instellingen aan dat ze 100% van de collectie willen digitaliseren (zie 5.1), ook achten ze de kans op financiering van digitalisering in de nabije toekomst groter dan in 2019. Dit geldt zowel voor financiering uit eigen budget, als voor financiering uit projectsubsidies van de overheid en van andere subsidiënten (zie tabel 3).

	Jaar	Niet kansrijk	Onvoldoende kansrijk	Matig kansrijk	Voldoende kansrijk	Zeer kansrijk	Weet ik niet
Projectsubsidies overheid	2022	21%	8%	28%	19%	3%	21%
	2019	30%	10%	28%	10%	0%	22%
Projectsubsidies andere subsidiënten	2022	21%	17%	24%	15%	1%	22%
	2019	27%	17%	21%	12%	0%	23%
Uit eigen budget	2022	4%	0%	22%	34%	34%	7%
	2019	10%	8%	19%	25%	19%	19%
Via een verdienmodel gebaseerd op de beschikbaarstelling ervan	2022	60%	18%	4%	4%	1%	13%
	2019	59%	12%	4%	10%	0%	16%
Via een verdienmodel gebaseerd op crowdsourcing en sponsoring	2022	58%	14%	11%	4%	0%	13%
	2019	61%	8%	8%	6%	0%	18%
Giften e.d.	2022	47%	14%	14%	8%	1%	15%
	2019	52%	22%	2%	6%	0%	18%

Tabel 3. Antwoorden van respondenten op de vraag hoe zij de kansen voor financiering zien voor het digitaliseren van audiovisueel materiaal in de nabije toekomst. N=74.

6. BORN DIGITAL

Fotografie: door Jorrit Lousberg

In dit hoofdstuk beschrijven we de trends en ontwikkelingen rond born digital audiovisueel materiaal. In paragraaf 6.2 bespreken we de verwerving en het beheer van born digital audiovisueel materiaal. Paragraaf 6.3. gaat in op het beleid omtrent de instroom van born digital audiovisueel materiaal. We beginnen met toelichting over born digital audiovisueel materiaal.

6.1 Born digital audiovisueel materiaal

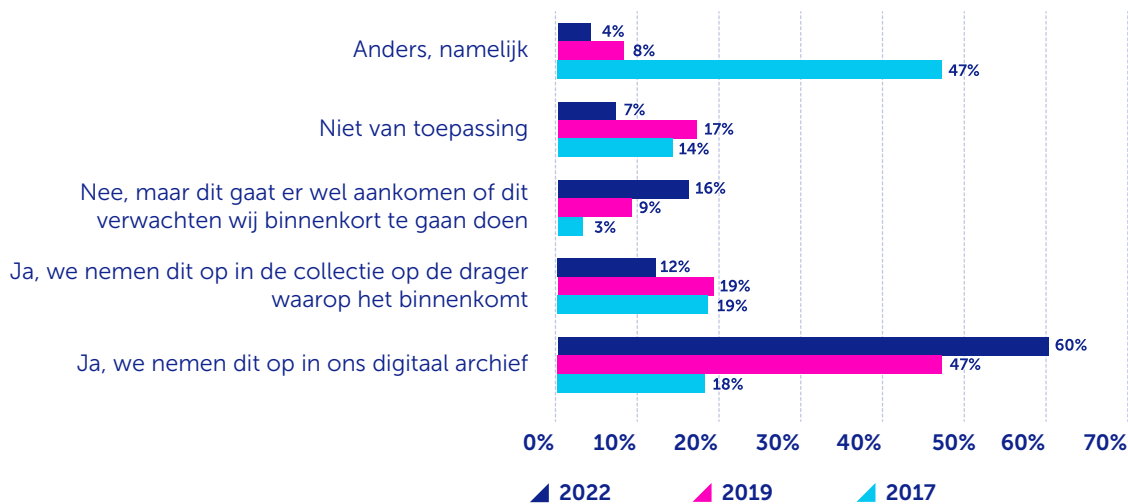
Born digital audiovisueel materiaal verwijst naar audiovisueel materiaal dat in digitale vorm is gecreëerd en dus niet is gedigitaliseerd vanaf een analogo origineel. Door de opkomst van digitale technologieën is het aandeel born digital in Nederlandse archiefinstellingen de afgelopen jaren sterk toegenomen. Archieven verzamelen en bewaren steeds meer born digital audiovisueel materiaal, waaronder digitale video's, geluidsopnames en foto's. Deze ontwikkeling brengt ook nieuwe uitdagingen met zich mee, zoals het beheer en behoud van digitale content op de lange termijn en het creëren van toegankelijkheid voor gebruikers.

Over het algemeen wordt verwacht dat het aandeel born digital audiovisueel materiaal in Nederlandse archiefinstellingen de komende jaren verder zal toenemen, gezien de voortdurende digitalisering van onze samenleving en de groeiende hoeveelheid digitale content die wordt geproduceerd en bewaard.

6.2 Verwerving en beheer van born digital audiovisueel materiaal

De trendmonitors van 2018 en 2020 toonden al een toenemende aanwas van born digital materiaal. Deze trend zet zich in 2022 voort. Bijna driekwart (72%) van de respondenten neemt born digital audiovisueel materiaal op in de collectie of in het digitale archief, afhankelijk van de drager waarop het binnenkomt (figuur 20). Dit is een toename van 35% ten opzichte van 2017. Ook verwachten meer respondenten born digital audiovisueel materiaal op te nemen in de collectie of hier binnenkort mee gaat beginnen. Het gaat hierbij om een toename van 13% ten opzichte van 2017.

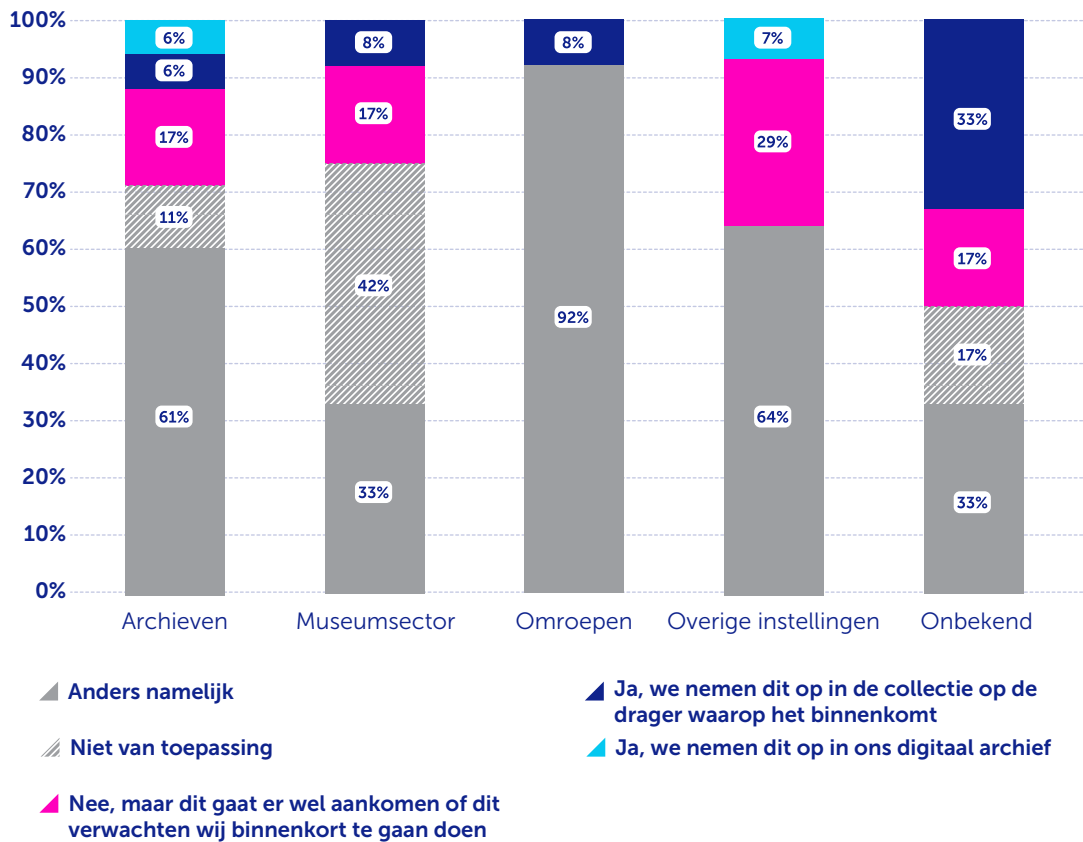
Neemt u momenteel born digital audiovisueel materiaal in uw collectie op? 2017-2022

Figuur 20. Respondenten geven aan of zij born digital materiaal opnemen in de collectie of dit van plan zijn. Ook is gevraagd naar de manier waarop born digital materiaal wordt opgenomen. De categorie 'Anders, namelijk' is sterk gedaald omdat de antwoordopties met de jaren steeds specifieker zijn geworden. N=81.

Uit figuur 21 blijken duidelijke verschillen tussen de verschillende typen instellingen wat betreft het opnemen van born digital materiaal in hun archieven. Vooral omroepen nemen veel born digital materiaal op, omdat vrijwel al het materiaal dat omroepen produceren is digitaal is. Opvallend is dat veel organisaties in de museumsector born digital materiaal opnemen op de drager waarop het binnenkomt (42%).

Opname born digital audiovisueel materiaal (2022)

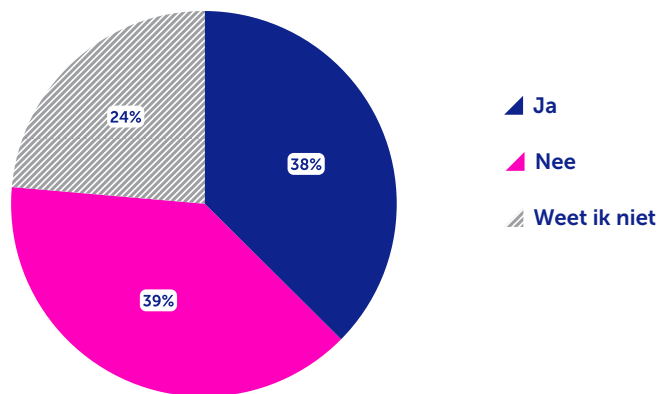
Figuur 21. Opname van born digital audiovisueel materiaal door instelling, per type instelling. N=81.

In deze trendmonitor vragen we de respondenten voor het eerst of zij webcontent bewaren, zoals websites en/of sociale media. Dit doen we om de interesse naar het onderwerp te polsen (zie figuur 22).

Uit de enquête komt geen eenduidig beeld naar voren over de stand van zaken rond het bewaren van webcontent. Ongeveer evenveel instellingen geven aan webcontent wel of niet te bewaren. Het bewaren van webcontent wordt als een moeilijk traject ervaren, zo blijkt uit de toelichting van respondenten op hun antwoorden. Soms bewaren ze webcontent slechts tijdelijk, en soms ook alleen handmatig, zoals foto's en video's. Bovendien geeft bijna een kwart van de respondenten aan niet te weten of hun instelling webcontent bewaart.

Onder de deelnemers aan de focusgroepen bestaat onduidelijkheid over wat onder webcontent wordt verstaan. Voor alle deelnemers geldt dat ze geen duidelijk beeld hebben van de stand van zaken of de mogelijkheden van het bewaren van webcontent. Er is daarom veel behoefte aan meer kennis over het bewaren van webcontent, inclusief informatie over afwegingscriteria en praktische richtlijnen voor het bewaren en ontsluiten van materiaal. Instellingen die al wel bezig zijn met het bewaren van webcontent geven aan dat ze met name de rechtenkwestie ingewikkeld vinden, omdat een website vaak materiaal van meerdere rechthebbenden bevat.

Instellingen die webcontent bewaren (2022)

Figuur 22. Antwoorden op de vraag of instellingen webcontent bewaren. N=80.

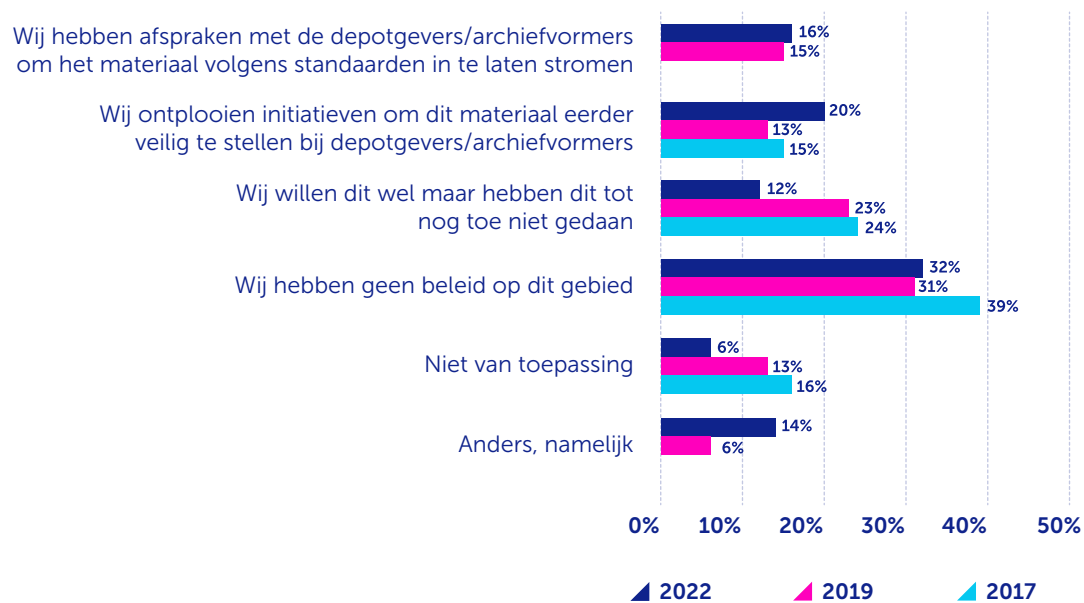
6.3 Beleid omtrent de instroom van born digital audiovisueel materiaal

Een belangrijk aspect in de aanwas van born digital materiaal is het beleid dat instellingen hanteren voor de opname ervan in de collectie. In paragraaf 2.3 gingen we reeds in op de selectiecriteria rondom het opnemen van born digital materiaal in de collectie. In dit onderdeel vragen we de respondenten naar beleid, specifiek voor de opname van born digital audiovisueel materiaal.

Figuur 23 laat zien dat een groot deel van de instellingen in 2022 nog geen beleid heeft voor de instroom van born digital audiovisueel materiaal. 32% van de respondenten hanteert helemaal geen beleid. 12% zegt nog geen beleid te hebben, maar dit wel te willen.

Het aantal respondenten dat zegt geen beleid te hebben, is in vergelijking met 2019 en 2017 afgenomen. Zo is er een stijging van 7% ten opzichte van 2019 van respondenten die aangeven initiatieven te ontplooiën om born digital materiaal eerder veilig te stellen bij depotgevers en archiefvormers. Het aantal respondenten dat aangeeft dat hun instelling op dit moment geen beleid heeft is gedaald met 11%. En ook het aantal instellingen dat aangeeft dat deze vraag voor hen niet van toepassing daalt met 7%.

Instellingen die webcontent bewaren (2022)

Figuur 23. Respondenten geven aan welk beleid de instelling voert met betrekking tot de opname van born digital audiovisueel materiaal. N=81.

7. CONCLUSIES

Fotografie: door Jorrit Lousberg

In deze trendmonitor presenteren wij de stand van zaken van audiovisuele materialen in de collecties van een scala aan instellingen die audiovisueel erfgoed beheren. Achtereenvolgens bespreken we de omvang, het beheer van en de organisatie achter audiovisuele collecties, de digitalisering van analogo audiovisueel materiaal en de opname van born digital audiovisueel materiaal. We zetten de belangrijkste resultaten en conclusies hieronder op een rij.

Het lijkt erop dat het aantal instellingen met beeld- en geluidsdragers is toegenomen in vergelijking met 2017. Er zijn geen duidelijke trends te zien wat betreft het aandeel audiovisueel materiaal in collecties ten opzichte van voorgaande jaren. Voor de museumsector en archieven blijft audiovisueel materiaal een relatief klein deel van de collectie uitmaken.

De verwachtingen over het aandeel van audiovisueel materiaal dat in de collectie wordt opgenomen zijn ten opzichte van 2019 nagenoeg gelijk gebleven. Een meerderheid van instellingen verwacht dat het aandeel audiovisueel materiaal dat wordt opgenomen stabiel blijft. Veel instellingen vinden het ook belangrijk om audiovisueel materiaal te gebruiken om informatie naar een groter publiek te brengen.

Wat betreft organisatorische ontwikkelingen in relatie tot audiovisuele collecties, zien we dat het aantal medewerkers dat betrokken is bij audiovisueel materiaal verder toeneemt. Het aantal vrijwilligers dat betrokken is, blijft nagenoeg gelijk. Het aantal instellingen met een eigen digitaal archief met daarin audiovisueel materiaal, blijft stabiel.

De financiering voor het beheer en de beschikbaarstelling van digitaal audiovisueel materiaal blijft over het algemeen hetzelfde. Een groot deel van de instellingen financiert de beschikbaarstelling van digitaal audiovisueel materiaal uit het reguliere budget. Het reguliere budget wordt volgens de helft van de instellingen ook gebruikt voor de digitalisering van audiovisueel materiaal. Een kwart van de instellingen digitaliseert in 2022 geen audiovisueel materiaal en heeft daarom ook geen budget nodig. Sommige instellingen gebruiken naast het reguliere budget ook projectsubsidies.

In de trendmonitor blijkt ook dat de digitaliseringsgraad van instellingen op hoofdlijnen stabiel is. Er is wel een groeiende ambitie en toenemende noodzaak onder instellingen om analogoog materiaal te digitaliseren, omdat de kwaliteit van het analoge materiaal, met name geluidsdragers, afneemt.

Er zijn een aantal positieve indicaties met betrekking tot de digitalisering van analogoog materiaal. Enkele instellingen zien een verschuiving in het digitaliseringsproces. Niet meer al het materiaal wordt bekeken en beluisterd voor dat het gedigitaliseerd wordt, waardoor meer materiaal in kortere tijd kan worden gedigitaliseerd. Technische ontwikkelingen spelen hierbij ook een rol. Over het algemeen lijkt de digitaliseringsstraat van instellingen geschikt te zijn voor het nog te digitaliseren materiaal. Ook zijn er steeds meer instellingen die hun digitaliseringsstraat beschikbaar stellen voor andere instellingen. Tegelijkertijd blijkt ook dat dit in de praktijk niet vaak voorkomt. Tot slot verwachten meer instellingen dat de financieringsmogelijkheden voor audiovisueel materiaal in de nabije toekomst (zeer) kansrijk is.

Met betrekking tot born digital materiaal zien we de aanwas verder toenemen. Er zijn ook meer instellingen die verwachten binnenkort born digital materiaal op te nemen. Een groot deel van de instellingen heeft nog altijd geen beleid omtrent de instroom van born digital audiovisueel materiaal. Het aandeel van de respondenten dat zegt geen beleid te hebben is ten opzichte van 2019 en 2017 afgenomen.

Tot slot blijkt uit deze trendmonitor dat instellingen behoefte hebben aan meer kennis over het opnemen, beheren en beschikbaar stellen van audiovisueel materiaal. Er is met name behoefte aan kennisuitwisseling op het gebied van selectiecriteria, rechtenkwesties (zoals de AVG en de OoC), de duurzame (digitale) opslag van audiovisueel materiaal en het organiseren van kennis over de omgang met en beheer van audiovisueel materiaal binnen de eigen organisatie. Daarnaast is er een belangrijke kennisbehoefte met betrekking tot de inzet van nieuwe technieken en technische ontwikkelingen, vooral op het gebied van digitalisering en digitale opslag. Hierbij zijn spraak- en beeldherkenning, AI en machine learning veelbelovende ontwikkelingen. Deze ontwikkelingen volgen elkaar snel op en bieden mogelijk veel kansen voor het beheer van audiovisueel materiaal in de toekomst.

COLOFON

Dit is een uitgave van het Nederlands Instituut voor Beeld & Geluid,
Hilversum, mei 2023

Auteurs:

Lex van Rens (KWINK groep)

Janine Mulder (KWINK groep)

Maria Gayed (KWINK groep)

Rogier van Schelven (KWINK groep)

Met medewerking van:

Kiki Lennaerts (Beeld & Geluid)

Evelien Wolda (Beeld & Geluid)

Saskia Arentsen (Beeld & Geluid)

Nienke van Schaverbeke (Beeld & Geluid)

Vormgeving: Thijs Horseling

Postbus 1060, 1200 BB Hilversum

www.beeldengeluid.nl

Deze publicatie is online beschikbaar op: <https://publications.beeldengeluid.nl/pub/1946/>

Deze uitgave wordt beschikbaar gesteld onder de Creative Commons-licentie Naamsvermelding-GelijkDelen 4.0 Internationaal (CC BY-SA 4.0). Zie <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.nl> voor meer informatie.